

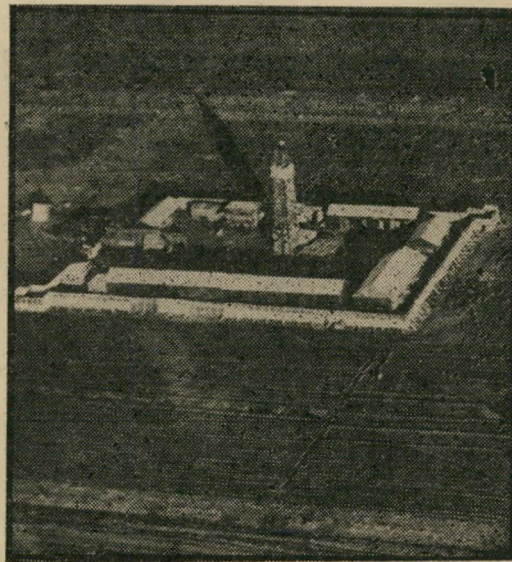
לדעת על השלום -

והגיע הזמן שתשאל

עומק איסטרטגי ומרחבי-הגנה

פרק ראשון:

"אי-אפשר להחזיר שטח מסויים, מפני שיש בו יישובים יהודיים".
 התיצאה היתה הפוכה. אנוואר אל-סאדאת בעצמו אמר לשגרירים הזרים בקאהיר שהוא החליט סופית לפתוח במילחמת יומיהכפורים אחרי שהמערך קיבל את "מיסמך גלילי". מיסמך זה פתח את הפתח להתנחלות בכל השטחים המוחזקים, ושיכנע את הערבים שהמושך היסטאטוס קוו יביא לפיזוח כל השטחים לישר"א. לכן החליטו לשבור את הקיפאון - אפילו כמחיר תבוסה צבאית אפשרית לעצמם.
 (אגב, אורי אבנרי הסביר זאת לפני מילחמת יום הכיפורים עשרות פעמים בכנסת. אפשר היה לחזות בי ביטחון מוחלט מראש שתפרוץ מילחמה בקרוב. אבל ההתנהגות של גולדה-דיין, בתמיכת בגין, שעשתה את הכול כדי לדחוף את הערבים להתקפת-פתע, לא דאגה אפילו שצה"ל יהיה מוכן לה.)

1938: תקופת חומה ומגדל

מאת אורי אבנרי

בסדרה זו מנסה אורי אבנרי לתמצת עקרונות שהתגבשו במשך תקופה ארוכה, והמהווים כסיום לגישה ריאליסטית לשלום. פרק זה הוכן תוך התייעצות עם מומחים צבאיים ומישפטיים.

● איך אפשר להבטיח עומק איסטרטגי מבלי להזיק בשטחים?

יש אפשרויות רבות, שאפשר לשלב אותן יחד או להשתמש בכל אחת מהן לחוד. אפשר לבחור בהרכב שונה בכל אחד מן השטחים (סיני, הגדה והרצועה, הרמה) בהתאם לתנאים הגיאוגרפיים והמדיניים.
 הגנה רשימה לדוגמה:
 (א) פירוז השטחים מכווחות צבאיים ומגשק כבד, תוך פיקוח יעיל על-ידי מפקחים מטעם הצדדים עצמם. הסכם רשמי מראש על כך שהפרת הפירוז על-ידי צד אחד יעניק לצד השני את הזכות החוקית לפתוח בפעולה צבאית נגדית לאלתר, ושמועצת-הביטחון של האו"ם לא תתערב בפעולה כזאת, עד אשר יוחזר המצב לקדמותו.
 (ב) מיקום כוחות-ישלום מטעם האו"ם בשטחים שישפוגו. כוח זה יהיה כפוף למועצת-הביטחון, בצורה שאי-אפשר יהיה להרחיקו אלא על פי החלטה פה-אחד של מועצת-הביטחון ובהסכמת ישראל ומדינות ערב, כך שווטו אמריקאי או ישראלי ימנעו את סילוקו.
 (ג) הסכם בינלאומי, בהשתתפות חמש החברות הקיימות במועצת-הביטחון, למתן ערבות בינלאומית לגבולות ולסידורי-הביטחון שיוסכם עליהם. על פי הסכם זה יהיה הצד הנפגע זכאי לפנות לכל חמש המעצמות או אל אחת מהן בבקשה לספק לו עזרה צבאית ונשק, מבלי שתהול על כך זכות-וטו כלשהי מטעם מעצמה גדולה.
 (ד) כפיסים צבאיים ישראליים לזמן מוגבל, הפעלת כוחות ישראלים-ערביים מעורבים, הסכמים הדדיים על הגבלת מערכות-נשק תוך פיקוח הדדי ויעיל, ועוד.

● במה יעזור פירוז השטחים לביטחון המדינה?

פירוז השטחים שווה במידה מסויימת להחזקתם בפועל, ואולי אף עדיף עליהם. החזקת השטחים בידי ישראל מהווה גירוי מתמיד לערבים, ומוכרחה להוביל למילחמה. לא כן מצב של פירוז, המחזיר לערבים את הריבונות והמינהל האזרחי בשטחים, והמעניק להם את ההרגשה כי כבודם לא נפגע. משום כך מהווה הפירוז גורם חשוב למניעת מילחמה. אולם אפילו אם תפרוץ מילחמה חדשה במצב של פרוז, מצבו של צה"ל טוב יותר, מכפי שהיה ביומי הכיפורים.
 נניח שב-6 באוקטובר היו צולחים את התעלה מיורחה. צה"ל היה עומד אז בקו רפיח-אילת. בעוד המצרים היו חודרים למידבר מצד אחד, היה צה"ל חודר לתוכו מהצד השני.
 תחת לעמוד בקרב נואש ואבוד-מראש כקו בריד, היה צה"ל מספיק אז להתארגן כראוי, ועולה על הצבא המצרי בלב המידבר. המצרים היו נאלצים להילחם במידבר הפתוח כלי מטי-הכיפורים.

● האם לא הוכיחה מילחמת יום-הכיפורים את חשיבותו של "עומק איסטרטגי"?

בהחלט כן. אבל בעניין זה שורר בלבול רב. עומק איסטרטגי אינו מחייב סיפוח שטחים, ואפילו לא החזקת שטחים. ניתן להשיגו בדרכים אחרות ויעילות יותר.
 האינטרס הביטחוני שלנו מחייב את ישראל להבטיח שמידברסיני, הגדה המערבית ורמת-הגולן לא ישמשו כסיום להתקפת-פתע עליה. זהו אינטרס לגיטימי, וכל ברידת בעולם מכין זאת.
 אולם אינטרס זה אינו מחייב להחזיק בשטחים אלה לספח אותם לישראל, לקיים בהם כיבוש מתמיד, או להתנחל בהם.

● מהו ההבדל?

ההבדל הוא עצום. הוא נוגע לריבונות. שום מדינה אינה מותרת בנקל על ריבונותה על שישטחה. זהו עניין של כבוד לאומי. הדבר מתאפשר, לרוב, רק אחרי הכרעה צבאית חד-משמעית. מצב זה לא נוצר בין ישראל ובין הערבים, מכיוון שאין בכוונתו להשיג הכרעה צבאית סופית נגד העולם הערבי, שיש לו מרחב גיאוגרפי, אוכלוסייה, קשרים בינלאומיים ור-אוצרות-טבע עצומים.
 ב-1967, השיגה ישראל ניצחון צבאי מוחץ ומוזהר, אך גם אז לא השיגה הכרעה צבאית כזאת. ישראל לא יכלה, ולא כדאי היה לה לכבוש את כל מצריים וסוריה. ויתור על ריבונות מתבטא בצורה הדי-משמעית על המפה. אי-אפשר להעלים אותו. הקו הציבועני על המפה זו. שום מישטר אינו יכול להסכים לכך מרצונו.
 הרבה יותר קל לכל מישטר להסכים לסידורי-ביטחון מרחיק-לכת בשטח, כל זמן שקורהגבול לא זו רשמית.

● האם דרשה ישראל אחרי 1967 סידורי-ביטחון כאלה?

לא. ממשלת ישראל רצתה להחזיק בכל השטחים, עד כמה שאפשר, או לפחות לשנות את קווי-הגבול באופן מרחיק-לכת.
 שיקולי-ביטחון שימשו במידה רבה אליבי למגמה, שהגורם האמיתי לה היה הרצון להתד-פשטות ודחת-נחלות. היא היתה, על כן, מעונו-יינת למשמש את ההבדל בין עומק איסטרטגי ובין החזקת השטחים ושינויי-גבול.
 משום כך לא דנה ממשלת ישראל כלל במיגוון סידורי-הביטחון האפשריים, ולא השמיעה מעולם הצעה כזאת. מעולם לא הוטל אפילו על צוות של מומחים צבאיים להציע לממשלה את האלטרנטיבות השונות לגבי סידורי-ביטחון האפשריים, והשפעתם המעשית על מצבה הביטי-חוני של ישראל.

● האם ההתנחלות אינה אמצעי ביטחוני?

בהחלט לא. רק מי שחי עדיין בתקופת "חומה ומגדל" של 1938 יכול להאמין בכך. אנשים כמו גולדה וגלילי אכן חיים, כנראה, בתקופה זו.
 מאורעות יומיהכפורים 1973 הוכיחו שי-ההתנחלויות היו מיששונ ממודרגה ראשונה להגנה על השטחים. צה"ל נאלץ להקדיש כוחות חילוניים כדי לפנות את ההיאחזויות כי-רמת-הגולן, כדי למנוע את השמדת התושבים. הישועים לא תרמו את התרומה הזעירה ביותר להגנה על הרמה, אלא להיפך, היקשו עליה. אילו פתחו הירדנים במילחמה, היתה אותה בעייה נוצרת בביקעתי-הירדן.
 להתנחלות אין תפקיד ביטחוני, אלא פוליטי. היא באה לתת בידי הממשלה, בבוא היום, את האפשרות לומר:

1967: חיל האו"ם מסתלק

* רשימה זו לקוחה מתוכנית-השלום המועדכנת של מרי (העולם הזה), שנתקבלה למחרת מילחמת יום-הכיפורים.